

Fransız Devrimi'nin Gerçek Sebebi Neydi?¹

Scott TRASK**

Çeviren : Bilal Canatan

Amerikan ekonomisi önümüzdeki on yılda ne kadar büyürse büyüsün, dünyanın her yerinde hazır ve nazır olma hevesiyle jandarmalığa soyunan Hükümetin, önümüzdeki dönemde, çoğalan borçlar, artan eğitim harcamaları ve Orta Doğu'da devam eden savaşlar için kaynak bulmakta ciddi anlamda zorlanacağı kesin görünüyor. Rakamlar bugün için ne derse desin, kriz ufukta belirilmekte; Amerikalılar, yaşam standartlarında düşüşe ve küresel imparatorluklarının çöküşüne doğru sürükleniyor.

Bunun bir benzeri daha önce yaşanmıştı. Bürokratik merkezîyetçilik, kitle politikası ve ideolojik devlet döneminin kapısını açan Fransız Devrimi'ni, evet bu büyük felaketi göz önüne getirelim. Bu, elbette çok geniş ve karışık bir hadisedir, fakat eğer Fransız Monarşisi bütçesini dengeleyebilmiş olsaydı, Devrim'in hiç yaşanmayacağı söylenebilir.

Devrim'in nedenleri çeşitlidir. Devrim'i ortaya çıkaran krizin nedeni ise bellidir. Bu, esasında monarşinin otoritesini ve özgüvenini sarsan bir kredi krizi ve mali krizdi. Bu kriz, monarşiyi öylesine sarsmıştı ki, kral ve çevresi liberal bir anayasa ve serbest pazar reformunu başarıyla gerçekleştirmenin bir ön şartı olarak, uzun zamandır toplanmayan bir meclisi toplantıya çağırarak zorunda olduklarını düşünmekteydiler. Bu, Amerikan federal hükümetinin açık gündemli bir anayasal konvansiyon toplayıp, sonra da işlerin tamamen yolunda gideceğini ummasına benzer. Birleşik Meclis** adıyla toplanan bu meclisin, burjuvaziyi, zanaatkarları ve köylüleri temsil eden Üçüncü Tabakanın*** öncülüğünde, Millet

¹ Bu makale Liberal Düşünce Dergisi'nin Aydınlanma başlıklı 37. Sayısında (Kış 2005) yayınlanmıştır.

* Scott Trask, tarih profesörüdür. Mises Institute'de görev yapmaktadır.

** (Çevirenin notu : Fransızcadaki "états généraux" için "Genel Meclis" ifadesi de kullanılabilir. Halkın temsilcilerini asiller, ruhban ve Üçüncü Tabaka ayrımı temelinde biraraya getiren "états généraux"da, geleneksel olarak, her grup ayrı ayrı toplanmakta ve görüş bildirmekteydi. Biz, Meclis'in mütecanis(homojen) ve eşitlikçi olmadığını; tam aksine, statü farklılıklarını yansıtan, mürekkep(birleşik) bir Meclis olduğunu vurgulamak için "Birleşik Meclis" ifadesini tercih ettik.)

*** (İngilizcedeki "Third Estate" [aslı Fransızcadaki "Tiers état"] için, "üçüncü sınıf" çevirisini önerenler vardır. Bize göre, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bugünkü anlamıyla kullanılmaya başlanan "sınıf" sözcüğünü bir Orta Çağ kurumu olan "état" için kullanmak yerinde olmaz. Böylesi bir kullanımda ortaya çıkacak olan anakronizmin (kavramların yanlış dönemler için kullanılması) ötesinde, Birleşik Meclis'in üç tabakası arasındaki ayrımın esas olarak ekonomik değil, siyasal ve sosyal bir ayrım olduğunu da dikkate almak gerekir. Üstelik bilhassa Üçüncü Tabakanın, sınıfa mahsus homojenlikten yoksun olduğu bilinmekte, hatta bu makalede de örneklendirilmektedir. Mutlaka "sınıf" olarak nitelendirilecek bir grup varsa bu, ruhban sınıfı

Meclisi'ne dönüştürülmesi ve kralın siyasal iktidarını ele geçirmesi için sadece bir aydan biraz daha fazla bir süre gerekti. Devrim böylece başlamış oldu.

Revizyonist tarihçiler, devrim öncesi Fransa için genel kabul gören “durgun bir ekonomi, baskı altında köylüler ve zincire vurulmuş burjuvazi” tasvirinin yanlışlığını ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Simon Schama, 1989’da yayınlanan *Citizens* adlı eserinde, 16. Louis Fransasını çok farklı tasvir etmektedir. Bu, girişimci asilleri, reformcu bir monarşisi, büyüyen ticareti, filizlenen bir endüstrileşme hareketi, enerjik valileri (intendants) olan ve bilimi geliştiren, hızla modernleşen bir Fransa’dır. Montesquieu’nün görüşlerinin revaçtadır ve İngiltere’deki karma anayasa, siyasal reform için model teşkil etmektedir. Ayrıca, ekonominin yasalarına ve *laissez faire*’ci görüşe sadakatleriyle bilinen fizyokratların ekonomi anlayışı sayesinde, devlet merkantilizmi dogması gözden düşmüştür.

16. Louis 1774’te, bir fizyokrat olan Jacques Turgot’yu Maliye Nezareti’ne tayin etti. Turgot, devlet tarafından yapılan yardımların, yasal düzenlemelerin ve tarifelerin Fransa’da girişimciliğe ve üretime olumsuz etki yaptığını düşünüyordu. Kral’a, bunlara son verilmesi halinde ekonominin canlanacağını ve devlet gelirlerinin de artacağını söyledi ve iddialı bir reform programı önerdi. Bu programa göre, iç ticarete engellemeler azaltılacak, hububatta fiyat kontrolüne son verilecek, loncalar ve angarya kalkacak, taşrada yeni kurulacak meclislere (ki bu meclislerden iki tanesi Turgot tarafından kurulmuştur) siyasal güç aktarılacaktı. Turgot, köyden eyalete, eyaletten bir tür Millet Meclisi’ne uzanan bir silsilede, seçimle belirlenmiş kurumlardan oluşan federe bir devlet öngörüyordu.

Turgot’nun reformları, hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde, gerek aristokrasinin gerekse halk kesimlerinin muhalefetiyle karşılaştı. Fakat onları asıl kızdıran, Turgot’nun Amerikan Bağımsızlık Savaşı’na Fransa’nın müdahale etmesine sistematik olarak karşı çıkması oldu. İnsanlar, Fransa’nın Yedi Yıl Savaşları’nda (1756-1763) almış oldukları onur kırıcı mağlubiyeti henüz unutmuş değillerdi. Fransa, bir yandan Kuzey Amerika’daki topraklarını (Quebec, Louisiana); diğer yandan, iki ticaret merkezi dışında Hindistan’daki bütün topraklarını kaybetmişti. Dışişleri Bakanı Vergennes, Amerikalıların bağımsızlıklarını kazanmalarına yardım etmek suretiyle, İngiliz İmparatorluğu’nu zayıflatmayı ve İngiltere’den

olabilir. Ama bize göre, “sınıf” kavramının Fransız Devrimi öncesi için kullanılmasının gerisinde, sosyalist terminolojinin operasyonel alanını genişletme hevesi yatmaktadır. Ç. N.)

intikam almayı umuyordu. Bu şekilde, Fransa yeniden, dünyanın iki süper gücünden biri haline gelebilecekti.

Turgot ise İngiltere ile yeni bir savaşın, reform programını aksatacağını, devleti iflasa sürükleyeceğini ve savaş kazanılsa bile İngiltere'nin gücünden pek bir şey kaybetmeyeceğini düşünüyordu. “Devlet, ilk ateşle iflasa sürüklenecektir.” diyerek Kralı ikaz etti. Fakat uluslararası güç politikası ve milli gurur mülahazası, içerdeki reformun önüne geçti ve Turgot, Mayıs 1776'da Kral tarafından görevden alındı. Savaşla ilgili üç mülahazasında da zaman, Turgot'yu haklı çıkartacaktır.

Fransa, Amerikalılara önce 1777'de gizlice silah yardımı yaptı. 1778'de de Amerikalılarla ittifak anlaşması imzalandı. Fransa, savaş boyunca bir yandan Amerikalılara bizzat borç vermek, diğer yandan Avrupa'dan savaş malzemesi alımında taahhütte bulunmak suretiyle Amerikalılara destek oldu. Ayrıca 1780'de Rhode Island'a 5000 kişilik bir birlik gönderdi, 1781'de Fransız gemileri Lord Cornwall'in birliklerinin Yorktown'dan çıkmasını engelledi.

Turgot'nun yerine geçen ve İsviçre asıllı bir bankacı olan Jacques Necker, bu harcamaları neredeyse tamamen borçlanarak finanse etti. Fransa'nın müdahalesi, başarılı olmakla birlikte, 1.3 milyon livre'ye (Fransız lirası) mal oldu. Schama, “İmparatorluk heveslisi bir ülke hiç bir zaman için bütçede denge mülahazasını, askeri yönden vazgeçilmez olarak gördüğü bir menfaatin önüne geçirmez.” demektedir. Yirminci yüzyıl Amerikası'nda devletin askeri yönden güçlü olmasını savunanlara benzer şekilde, “onsekizinci yüzyıl Fransası'ndaki emperyalistler (yayılmacı politika taraftarları) de, ülkenin geniş nüfusu, ekonomik kaynakları ve gelişen ekonomisinin savaşın yükünü taşımaya yeteceğini söylüyorlardı. Hatta, “bu tür askeri harcamaların ekonomiyi canlandırdığını; Toulon ve Brest'teki donanma üslerinin, hem tersanelerdeki ekonomik aktivite nedeniyle doğrudan hem de ülkenin ekonomik çıkarlarının korunması suretiyle dolaylı olarak ülke refahına büyük katkıda bulunduğunu” düşünüyorlardı. *Plus ça change, plus c'est la même chose.* - Değiştikçe, yine aynı oluyor.- (Yani, o zamanki mülahazalar bugün yine benzeri, hatta aynı şekilde karşımıza çıkıyor.)

Necker, ne müsrif bir maliyeci ne de aşırı kral yanlısı birisiydi. Necker'in yaptığı sadece, hükümetin milli menfaatlerin gereği olarak belirlediği bir savaşı finanse etmekten

ibaretti. Savaş boyunca, kraliyetin içerdeki harcamalarını kısıtı, arpalıkların çoğunu kaldırdı, 1781’de bir milli bütçe hazırlayıp yayınladı ve üçüncü bir taşra meclisi kurulmasını önerdi. Fakat, kraliyet şûrasına üye olma isteği reddedilince (şûraya protestanlar alınmıyordu, Necker de protestandı) görevi bıraktı. Yerine geçen Joly de Fleury, Necker’in kaldırdığı arpalıkların bir çoğunu yeniden tesis etti.

Monarşi, 1783’te imzalanan Paris Antlaşması ile, iktisadi, mali ve siyasi sahada reform yapmak için yeni bir fırsat elde etti, fakat bu fırsat da değerlendirilemedi. Soğuk Savaş’tan hemen sonraki dönemde yaşanan barış ortamının birinci Bush yönetimi tarafından heba edilmesi ile bu dönem arasında bir paralellik kurulabilir. Hükümet, İngiltere’nin yenilgiyle oluşan boşluktan istifade etmeye kararlıydı. Hükümetin stratejisi, bir yandan Avrupa’da güç dengesini korumak ve sınırları güvenlik altına almak için 150.000 kişilik bir daimi ordu bulundurmak diğer yandan da İngiltere’ye okyanuslarda meydan okuyacak bir donanma inşa etmektir. Üstelik, yeni Maliye Nazırı Calonne, ülke içindeki genel giderleri ve saray harcamalarını kıstak için hiç bir çaba göstermiyordu. Neticede, bu barış dönemi, kronik bütçe açıklarıyla ve milli borca eklenen 700 milyon livre’lik ek borçla, tam bir israf dönemi olarak geçti. 1788’de borçlar, yıllık gelirin yarısına tekabül etmekteydi. Bu, *fransız tarzı* “silah ve tereyağı” politikasının sonucuydu. Aynı politikayı bugün, *Texas tarzı* olarak, biz yapmaktayız.

Calonne’u, bir kaç yıl içinde büyük bir mali facia bekliyordu. 1786 yılında yıllık açık 112 milyon livre olarak hesaplanmıştı ve Amerikan Savaşı borçlarının geri ödemesi de bir sonraki yıl başlayacaktı. Vakit kaybetmeksizin harekete geçmek gerekiyordu. Calonne’un görüşlerine başvurduğu, Turgot’nun çalışma arkadaşlarından fizyokrat Nemours’lu Dupont’un da katkısıyla ortaya çıkan liberal ve federalist düşünceler bu ihtiyacın ürünüdür. Bu arada, Dışişleri Bakanı Vergennes Büyük Britanya ile serbest ticaret antlaşması imzalamıştı (1786). Calonne, Dupont’un da yardımıyla, Fransız ekonomisine açıklık kazandırmak için şu tedbirleri önerdi : hububat ticaretinin serbestleştirilmesi, iç gümrük engellerinin kaldırılması, angaryanın kamusal işler vergisine dönüştürülmesi. Düzenli ve dengeli gelir sağlamak için, yerel sübvansiyon adını verdiği bir kaynağın tesisini önerdi. Bu, istisnasız bütün arazi sahiplerinden alınacak bir doğrudan vergiydi; tarhını belirlemek ve bu vergiyi toplamak temsili taşra meclislerinin görevi olacaktı.

Calonne, Turgot'nun on yıl önce yaptığı hatayı unutmamıştı. Turgot, reform programını icra ederken sırtını sadece kraliyet otoritesine dayamıştı ve bu şekilde, oldu bittilerden hiç hoşlanmayan, asilleri karşısına almıştı. Calonne, aynı akıbeta maruz kalmamak için, reformları görüşmek, gerekirse değişiklikler yapmak ve reformlara nihai şeklini vermek üzere 1787 başlarında bir Asiller Meclisi toplanmasını önerdi. Reformlar Paris Parlamentosu tarafından kayda geçirilmeden (yasa haline gelmeden) önce, asillerin onayını alacaktı. Kral, 1786 Aralık'ında Calonne'un programını istisnasız olarak kabul etti. Bu, ekonomiyi özgürleştirecek, mali krizi çözecek, mutlakiyetçi iktidarı anayasal iktidara dönüştürecek ve ufukta beliren siyasal kıyameti önleyecek, anayasada adem-i merkezîyetçi ve ekonomide liberal bir reform için son şansı.

Calonne'un reformları yerindeydi ve gerekliydi, fakat ne yazık ki Calonne bunları yapmak için uygun kişi değildi. Kendi harcamalarındaki israf ve makamını kullanarak yaptığı yolsuzluklar nedeniyle hiç de popüler bir kişi değildi. Asiller ona güvenmiyor, halk ise onu sevmiyordu. Calonne'un bir yük haline geldiğini gören kral, onu görevden alarak yerine Lomenie de Brienne'i getirdi. Brienne, yüksek seviyeli ve itibarlı bir asildi, reformcuymdu. Meclis, bütün reformlara destek verdi, fakat vergiler konusunda geri adım atmadı. Asiller, yeni vergileri onaylamadan önce, kralın yıllık bütçe yaparak yayınlamasını ve bütçeyi denetlemek için daimi bir kontrolörler heyeti oluşturmayı kabul etmesini talep ettiler.

Meclis'in talepleri gayet yerindeydi. Kraliyet harcamalarının yerinde olup olmadığını denetleyecek bir mekanizmaya sahip olmadıkları halde, kraliyet gelirlerini artıracak değişiklikleri neden kabul etsinlerdi? Karşı koyma sırası şimdi kraldaydı. Kral, bu talepleri maliye ve bütçe sahalarındaki egemenlik haklarına bir tecavüz olarak değerlendirdi ve veto etti. Bu karar büyük bir hataydı, ancak kralın kararsız ruh halinin ve mutlakiyetçi bir siyasal geleneğin entellektüel sınırlarının tipik bir örneğiydi.

Paris Parlamentosu, hububat ticareti, angarya ve taşra meclisleri konusunda alınan kararları onayladı, ancak damga vergisi ve arazi vergisi hakkındaki kararları onaylamadı. Parlamento, vergileri onaylama yetkisinin sadece Birleşik Meclis'e ait olduğunu belirtti. Birleşik Meclis, ruhban, asiller ve üçüncü tabakayı bir araya getiren ve 1614'ten bu yana toplanmayan, Orta Çağ'a mahsus bir temsili meclisti. Asiller, Kralın Birleşik Meclis'i toplantıya çağırmaya cesaret edemeyeceğini düşünüyorlardı. Bu, vergi önerisini halkın düşmanlığını kazanmadan geri çevirmek için akıllı bir taktik olarak görünüyordu. Asillerin ve

ruhban sınıfının, vergi muafiyetlerinden taviz vermeye ve krala yeni gelir kaynakları aktarmaya yanaşmayacağı açıktı. Fakat önceden tahmin edilemeyen sonuç, Birleşik Meclis'in yeniden toplanmasına yönelik olarak halk arasında doğan beklenti oldu. Asiller bu defa yanılmıştı.

Monarşi, devleti iflastan kurtarmak telaşında olmasa, kabul ettirdiği kararları bir zafer olarak takdim edebilir ve vergi konusunu bir başka zamana erteleyebilirdi. Fakat Brienne'in ve kralın böyle bir lüksleri yoktu. Paniklediler. Mutlakiyetçi iktidarın bildik silahlarını çıkartarak vergi reformunu cebren uygulamaya karar verdiler. *Lits de justice* (adaletin kaynağı – kral fermanları) çıkartarak, yeni vergilerin kral iradesiyle yapılan yasa hükmünde olduğunu bildirdiler. Ayrıca, Paris Parlamentosu'nu Troyes'e sürdüler. Fakat bu despotik icraata, kamuoyunun tepkisi ve kurumsal direniş öylesine büyük oldu ki monarşi geri adım atmak zorunda kaldı. Kral, Parlamento'yu geri çağırdı ve *lits de justice*'i geri çekti.

Brienne, iflası önlemek için, bu kez Parlamantonun yeni borçları onaylamasını istedi. Parlamento, bunları onaylamakla birlikte Birleşik Meclis'in toplanması çağrısını yineledi. Paris Parlamentosu, bir yandan da *de facto* Meclis gibi davranmaya çalışıyordu. Parlamento, kendisi tarafından onaylanmayan kraliyet fermanlarının yasa hükmü kazanamayacağını belirterek, kraliyet tasarrufları arasında yer alan *lits de justice* ve *lettres de cachet*'yi (tevkif müzekkeresi) geçersiz ilan etti. Kral ve Brienne, mutlak krallığın istikbalinin tehlikede olduğunu düşünerek, kuvvet kullanmaya karar verdiler. Askerler Parlamento'yu kuşattı. Kral Parlamento'nun karşı koyma ve onay yetkilerini alarak, bu yetkileri yeni kurulacak olan ve üyelerini kendisinin belirleyeceği bir Büyük Mahkeme'ye verdi.

Mayıs ayındaki bu darbeden sonra, asiller ve ruhban sınıfı kralın karşısına geçtiler. Halk arasında büyük huzursuzluk çıktı. Böylece, mali krizle aynı büyüklükte bir siyasal kriz ortaya çıkmış oldu. Mutlak iktidarın köhne kurumlarını aynen muhafazayı amaçlayan çılgın bir girişim daha böylece akametle sonuçlanıyordu. 1788 Ağustosunda Monarşi iflas etmişti ve kredisiz kalmıştı. Ne Paris'te yeni borç alabilecek durumdaydı ne de Amsterdam'da. Brienne'in de istifa etmekten başka seçeneği yoktu. Kral, yatırımcıların ve asillerin güven duyduğu, kitleler arasında popüler olan tek kişi konumundaki Necker'i yeniden göreve çağırdı ve Birleşik Meclis'in Mayıs 1789'da toplanmasına karar verdi.

Halk, yerel olarak sınıf esasına göre biraraya gelerek temsilcilerini seçecekti. Seçmen kitlesi altı milyon kişiden oluşuyordu. Schama bunu “siyasal temsilde bugüne kadarki en kalabalık deney” olarak nitelemektedir. Yerel meclisler, geleneğe uygun olarak, şikayetlerini ve taleplerini içeren defterler (*cahier de doléance*) oluşturacaklar, bu defterler seçilecek temsilciler tarafından Versailles’a götürülecekti. Defterlerin sayısı 25.000’i bulacaktır.

Burada (şikayet ve talep defterleri ışığında), bir yanlış kanaati düzeltmekte yarar vardır. Genelde öğrencilere asillerin ve ruhban sınıfının, imtiyazlarını ve eski rejimi *ancien régime* olduğu gibi korumayı; üçüncü tabakanın ise Fransa’yı özgürlük, ilerleme ve modernite düşüncesi rehberliğinde dönüştürmeyi hedeflediği öğretilmektedir. Hakikat bunun tam tersidir. Asillerin çoğunluğu Fransa’nın rasyonel, liberal ve anayasal (düzene kavuşmuş) bir ülke haline gelmesini istiyordu. Vergi muafiyetlerinden ve feodal haklarından feragat etmeye hazırdılar. Keyfi tevkif müzekkerelerine ve sansürün her türüne son verilmesini talep ediyorlardı. Siyasal haklar için anayasal güvenceler içeren, Anglo-saxon tarzı bir temel haklar belgesi istiyorlardı. Mali reform yapılmasını, milli bütçe hazırlanmasını ve yayınlanmasını öneriyorlar, kamu görevlerinin alınıp satılmasına son verilmesini talep ediyorlardı. Esnaf loncalarının ve iç gümrük engellerinin kaldırılması da asillerin talepleri arasındaydı.

Bu taleplerin çoğu, Üçüncü Tabakanın da talepleri arasında yer almakla birlikte, daha somut maddi mülahazalar bunları gölgede bırakmaktaydı. Üçüncü Tabakanın şikayet defterleri incelendiğinde, yükselen ekmek fiyatlarının, av kanunlarının, tuz vergisinin ve vergi toplayıcılarının kötü muamelelerinin şikayetler arasında yer aldığı görülür. İngiltere ile yapılan serbest ticaret antlaşması, hububat fiyatları üzerindeki kontrolün kalkması, Protestanlara eşit hakların tanınması gibi yakın geçmişte yapılan reformlar da çok sayıda şikayete konu olmuştur.

Kısacası, Üçüncü Tabaka büyük ölçüde bir tepkiyi (reaction) seslendirmekte ve *daha az vergi daha çok devlet* şeklinde ifade edilebilecek bir talepte bulunmaktadır. Schama’ya göre “devrimci şiddeti başlatan öfke, modernizasyonun ağır gitmesinden doğan bir sabırsızlıktan ziyade, modernizasyona karşı düşmanlıktan kaynaklanmıştır.”

Üçüncü Tabakanın içinde liberal tacirler ve yenilikçi sanayiciler bulunmakla birlikte, köylü zanaatkarlar ve çiftçiler çoğunluğu oluşturuyordu. Bunlar, aldatıldıklarına inanıyorlardı ve sadece asilleri ve ruhban sınıfını değil, kendi tabakalarının zengin üyelerini de

suçluyorlardı. Hububatta fiyat kontrolünün yeniden tesisini, buğday ihracına sınırlama getirilmesini, yabancı imalatçıların yasaklanmasını ve spekülâtorlerle stokçuların cezalandırılmasını talep ediyorlardı. Bu insanlar kendilerine, gerek Üçüncü Tabakanın hukukçu entellektüelleri gerekse diğer tabakaların yenilikçi üyeleri arasından liderler bulmakta gecikmediler. Liderliğe soyunan kişiler, ekonomik özgürlük ve federal anayasacılık gibi kavramları çok fazla anlamıyorlar ve zaten pek de önemsemiyorlardı. Karşıtlıklar ve çatışma düşüncesi ekseninde şekillenen bir söylem kullanıyorlar; hainlere karşı vatanseverler, aristokratlara karşı vatandaşlar, kötülüğe karşı erdem, düşmanların tehdidine karşı ulus vb. sözlerle kutuplaşmayı perçinliyorlardı. Kitlelere, içinde buldukları kötü duruma neden olmaktan dolayı suçlanacak günah keçileri buluyor, siyasal iktidarın ele geçirilmesi halinde imtiyazlıların seviyesine çıkacaklarını ve zenginleşeceklerini vaat ediyorlardı.

Schama'nın yerinde tesbitiyle, “siyasal krizi kanlı bir devrime götüren, kitlelerin politizasyonu olmuştur.” Hayli kalabalık sayıdaki Üçüncü Tabakaya, “ulus denen şeyin bizatihi kendileri olduğunun; sadece gerçek bir ulusal meclisin, yüksek ahlaki değeri ve ortak yurtseverliği sayesinde, beklenenleri gerçekleştirebileceğinin söylenmesi, bu insanlara kurumsal değişimi yapmak için açık çek vermek anlamına geliyordu.” Sieyès'in 1789 Ocak ayında yayınlanan *What is the Third Estate* adlı eserinin Fransız Devrimi için anlamı, Thomas Paine'in *Common Sense* (1776) adlı eserinin Amerikan Devrimi için taşıdığı anlamla aynıdır. Mayıs ayında Birleşik Meclis toplantığında, gerek kitleler gerekse önder konumundaki entellektüeller, Meclis'in üç ayrı tabaka halinde toplanmasını sadece reformlar için bir engel olarak değil, aynı zamanda vatana ihanet olarak değerlendirmişlerdir. Birleşik Meclis'in Haziran 1789'da Millet Meclisi'ne dönüşmesi, kökten bir devrimin başlangıcı anlamına gelmektedir. (Devrimin sonucu olan) Giyotin, (devrimin sloganı olan) özgürlük için pek güvenli bir dayanak teşkil etmeyecektir.

1788'den 1789'a geçerken, tanrılar da sanki bir halk devrimini hazırlamak için sözleşmiş gibiydi. Bahardaki kuraklığı, hazirandaki dolu fırtınası izledi; ekinler mahvoldu. Ardından da Fransa tarihinin en soğuk kışlarından biri yaşandı. Buğday fiyatları çok yükseldi. Normalde gelirin en çok yüzde kırkı ekmeğe harcanırken, yıl sonunda bu oran yüzde seksene ulaştı. Bu şartlarda, Fransız Devrimi'nin sebebi, Schama'nın da ifade ettiği gibi “öfke ve açlık” olmuştur. Devrim'i yıkıcı değişime ve şiddette uç noktalara götüren ise kıskançlık duygusu olmuştur.

Nisan 1789'daki Reveillon olaylarını ele alalım. Reveillon, Parisli bir duvar kağıdı üreticisiydi ve işinde gayet başarılıydı. Asiller sınıfından değildi, işe çırak olarak başlayıp, başarısını kendi gayretiyle elde etmiş birisiydi. Kendisine ait olan fabrikasında dörtyüz işçi çalıştırmakta ve iyi de ücret vermekteydi. Ürünlerini İngiltere'ye ihraç ediyordu. Başarısının sırrı, teknolojik yenilikleri izlemesi, yeni makinaları kullanması, yoğun bir emek ve sınıai üretime geçmiş olmasıydı. Fakat bütün bu nedenlerden dolayı, civarındaki zanaatkârlar tarafından hain olarak görülüyordu. Bir seçim mitinginde, ekmek dağıtımının serbest bırakılması yönünde fikir beyan etmesi üzerine, kızgın kalabalık fabrikasına yürüdü; fabrikasını harabeye çevirdi ve evini yağma etti.

Bu andan itibaren, Devrim'i yönlendiren güç, Paris'in baldırıçiplakları olacaktır. İktisat ilmi rafa kaldırılacaktır. Jean Baptiste Say'a göre, "Millet Meclisi'nde ne zaman ticari veya mali konular gündeme gelse, iktisatçıları hedef alan ağır hakaretler duyulurdu." Siyasal iktidar, baldırıçiplaklara, hukukçulara ve sözde entellektüellere verildiğinde olacak olan budur.

Rasyonalist Aydınlanmacı düşüncenin savunucuları, anayasal monarşiden, liberal ekonomi ve hukuk düzeninden, bilimsel ilerlemeden ve etkili idareden yanaydı. Schama'ya göre, "bunlar, 16. Louis dönemindeki reformcuların mirasçıları ve devrim sona erdikten sonra ortaya çıkacak olan yeni asillerin öncüleriydi. Söylemleri akılcı, mizaçları mutedildi. Ulusun, modernitenin önündeki engelleri, temsilcileri aracılığıyla kaldıracak güce sahip olmasını hedefliyorlardı. Böyle bir devletin 1780'lerin Fransasına savaş ilan etmesine lüzum yoktu. Tam aksine, bu anlayış, söz konusu dönemde belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için çaba sarfetmeliydi."

Fransa'nın elitleri eğer böyle bir reform üzerinde anlaşmış olsalardı, ne Terör Dönemi yaşanırdı ne Napoleon gelirdi; ne devletçi devrim olurdu ne de merkezîyetçilik. Tabii bu arada, medeni ilerlemenin gerçek yolu olan tedricî siyasal ve ekonomik liberazisyonu tahrip eden temel nedenin, global imparatorluk sevdasının yol açtığı harcamaların doğurduğu mali kriz olduğunu unutmamak gerekir.